

Dames en heren,

In de eerste plaats: loco-burgemeester De Jong, hartelijk dank voor uw mooie woorden! Rotterdam is misschien wel de meest ‘*HBO-minded*’ stad van Nederland. Ik denk alleen al aan burgemeester Aboutaleb, een hbo-alumnus die met de bagage van zijn opleiding nu al weer jaren het boegbeeld van de wereldstad Rotterdam is. En daarnaast: Rotterdam is een stad vol veelkleurigheid en internationale verbindingen, dat past bij het hbo. Een “WIJ-samenleving waar plek is voor iedereen, ongeacht afkomst, geloof, huidskleur, sociale status”, zo zei de burgemeester dat vorig jaar. Een internationale stad met grote bevolkingsgroepen van Surinaamse, Turkse, Marokkaanse, Antilliaanse en Kaapverdische achtergronden en nog tientallen, zo niet honderden, andere nationale en culturele identiteiten. Een stad waarin hard wordt gewerkt en hard wordt geleefd. En hard wordt opgeleid!

Hier is de brede Hogeschool Rotterdam, op verschillende terreinen een voorloper in het hbo. Onderdeel van de Hogeschool Rotterdam zijn de bekende Academie van Bouwkunst en de Willem de Koning Academie. Hier heb je ook de kunsthogeschool Codarts met de Dansacademie, het Rotterdams Conservatorium en de unieke Circusopleiding. Hier heeft Inholland een belangrijke vestiging en hier heb je ook nog de zelfstandige Thomas More Pabo. Bij elkaar studeren in Rotterdam zo’n 43.000 hbo-studenten, bijna 10% van alle hbo-ers, en die kleuren deze prachtige stad!

Ik ben als voorzitter van de Vereniging Hogescholen trots op onze Rotterdamse hogescholen. Rotterdam is, net als Amsterdam en Den Haag, een grotestadslaboratorium waarin ook het hoger onderwijs zijn weg weet te vinden. In die grootstedelijke omgeving worden de opgaven en de uitdagingen waar alle hogescholen voor staan, net even meer aangescherpt, net iets meer pregnant duidelijk.

Vluchtelingen toegang bieden tot het onderwijs, doorstroming en uitval in het eerste jaar, vooral van studenten met een niet-westerse achtergrond, cultuurclashes of juist langs elkaar heen leven in de klas. Dat zijn de problemen. En aan de andere kant: ervaring opdoen in een dynamisch bedrijfsleven, duizenden mogelijkheden om je cultureel te ontwikkelen, internationale verbindingen om je vleugels uit te slaan. Grenzeloos opleiden in een grenzeloze samenleving.

Ik neem u even, op film, mee naar zomaar een paar Rotterdamse hbo-studenten die ons thema van vandaag prachtig verbeelden.

Dat inspireert, vind u niet? Voor hen en voor al die andere studenten doen we het!

Sommige van de studenten die u net zag legden de vinger op een paar gevoelige plekken. Ik kom daar straks nog over te spreken.

Dames en heren,

De aanleiding om deze keer ons jaarcongres in het teken te zetten van grenze(n)loos opleiden, was het Nederlands voorzitterschap van de Europese Unie. Er gebeurt rond dat voorzitterschap inderdaad heel veel: bijeenkomsten en speciale vergaderingen van ministers en hoge ambtenaren over onderwijs en smart urban regions. Toch lijkt het er op dat het voorzitterschap volstrekt overschaduw wordt door de vluchtelingencrisis en het onvermogen om als Europa een slagvaardig en humaan antwoord te formuleren.

Die vluchtelingenstroom is nog lang niet opgedroogd.

Gelukkig heeft het hoger onderwijs de handschoen opgepakt. Hoe kunnen we vluchtelingen die zo goed als zeker hier mogen blijven maar daar veel te lang op moeten wachten, helpen om onze taal te leren en de eerste stappen te zetten naar een goede opleiding? Onder leiding van Susana Menéndez van de Haagse Hogeschool werken hogescholen, universiteiten, UAF (voor vluchteling-studenten), EP-Nuffic en andere organisaties goed samen, er kan een hele hoop en er gebeurt gelukkig veel.

Maar wat mij nog steeds enorm steekt is de politieke onwil of is het de enorme bureaucratie die verhindert dat we onze bekostiging (dus de middelen van de hogescholen) mogen aanwenden om aan vluchtelingen die nog geen status hebben alvast taal- en schakeltrajecten aan te bieden.

Daar hebben we al een half jaar geleden om gevraagd.

En die mensen moeten al zo lang wachten. Waar een klein land klein in kan zijn...

Misschien moeten we dat maar gewoon doen en moet de minister maar een oogje dichtknijpen..

Het lijkt er uiterekend tijdens het Europees voorzitterschap op dat we de blik vooral naar binnen richten. Bang voor de buitenwereld: bang voor terrorisme natuurlijk, maar ook bang voor een land zonder grenzen, voor Oekraïners, voor vluchtelingen (zeker als die niet helemaal op ons lijken), bang voor Europa en voor godsdiensten die niet de onze zijn. Dat is een niet houding die we onze studenten willen aanleren. Integendeel.

We zullen juist in deze tijd extra ons best moeten doen om aan een andere houding bij te dragen: een nieuwsgierige blik, een open mind, oordelen op basis van feiten en argumenten in plaats van angst en emotie. Juist in deze tijden is dat lastig en juist daarom is dat zo noodzakelijk. We willen immers niet alleen *capabele* leraren, ingenieurs of musici afleveren, maar ook *betrokken en verantwoordelijke* leraren, ingenieurs en musici. Professionals en burgers die zich niet alleen maar opsluiten in de binnenkant van hun gelijk of van hun vak.

Er gebeurt veel in de wereld en die wereld wordt steeds groter.

Mondialisering, globalisering, natuurlijk hebben die tegenkanten en gevaren, maar in de eerste plaats ook enorme voordelen, voor de bestrijding van armoede in de wereld, voor onze economie en voor de onbegrensde mogelijkheden voor onze studenten. Denk eens aan de Europese beurzenprogramma's, of aan de mogelijkheden om je stage niet in Waddinxveen

maar in Buenos Aires te doen. Denk aan wat tegenwoordig de ‘international classroom’ wordt genoemd. Niet alleen met Hollandse jongens en meisjes maar invloed van alle culturen en talen en ervaringen die je als afgestudeerde alleen maar verder brengen. De mogelijkheden zijn grenzeloos en de ambities ook.

Gelukkig heeft het Nederlandse hoger onderwijs in het buitenland een goede naam. Steeds meer buitenlandse studenten komen hier studeren. En van heinde en verre komen buitenlandse overheden kijken hoe we het hier doen in het hbo. China wil daar bijvoorbeeld alles van weten omdat het Nederlandse hoger beroepsonderwijs er in slaagt om hoge kwaliteitsstandaarden voor onderwijs en onderzoek te verbinden aan directe betrokkenheid van de beroepspraktijk. Daar zijn ze in China, en niet alleen daar, terecht jaloers op!

Er gebeurt veel in de wereld en dus in de hogescholen.

De internationalisering waar we het vaak over hebben vraagt om meer en soms andere vaardigheden: taalvermogen (en niet alleen in het Nederlands), communicatie, digitale vaardigheid, inzicht in maatschappelijke processen. Die vaardigheden komen niet vanzelf aanwaaien, daar heeft het voorbereidend onderwijs een enorm belangrijke rol in.

Er woedt nu een boeiend debat over het funderend onderwijs van de toekomst, 2032.

Scholieren moeten vaardig, aardig en waardig worden, zoals Paul Schnabel het zegt.

Het voert te ver om daar nu uitvoering op in te gaan. Maar hoe dan ook zal het vervolgonderwijs, waaronder het hbo, nadrukkelijk moeten worden betrokken bij het nieuwe curriculum, want aansluitingsproblemen om de stap naar het hoger onderwijs succesvol te maken, die zijn er al genoeg. Teveel eigenlijk.

Die aansluitingsproblemen, daar maak ik mij met velen van u zorgen over.

Vanuit de emancipatie-opdracht willen wij dat iedereen die het talent heeft ook de stap naar het hbo moet kunnen zetten en daar vervolgens ook moet slagen. Dat is de kern van de opdracht van de hogescholen: zorgen dat we de talenten binnenkrijgen, begeleiden en vasthouden en met een diploma naar een baan toe leiden.

Gelijke kansen voor alle talentvolle jongeren en dat betekent dus ook dat we een veelkleurige en diverse hogescholen willen zijn, een afspiegeling van onze samenleving; niet alleen in het eerste jaar maar in de hele opleiding en met evenveel kans op succes op de arbeidsmarkt voor iedereen.

Daar moet nog heel veel voor gebeuren.

Dat begint al op de overgang van basisschool naar het voortgezet onderwijs. Zoals de Inspectie het vorige week zei: “Vergelijken we kinderen met dezelfde intelligentie, dan zien we dat leerlingen met laagopgeleide ouders vaker doorstromen naar een lager onderwijsniveau”. Dat is dus sociale ongelijkheid. En dat binnen een systeem van vroegselectie dat toch al zoveel nadelen kent: op je 12de ben je wel zo’n beetje voorbestemd voor waar je opleiding je maatschappelijk zal brengen. Tenzij je het doorzettingsvermogen hebt om te stapelen, maar dat hebben we er in ons onderwijssysteem niet makkelijker op gemaakt.

Hier zal echt iets aan moeten gebeuren.

Niet direct misschien de opdracht van het Hoger Onderwijs, maar wij missen zo wel vaak de talenten die juist in het hbo tot bloei kunnen komen.

En dat verbind ik ook aan het thema van vandaag. Grenzeloos opleiden, dus veelkleurig en divers. In een stad als Rotterdam, dat geldt ook voor andere grote steden, hebben bevolkingsgroepen van niet-westerse afkomst veelal ook sociaal-economische achterstanden. Als we niet oppassen vergroot het onderwijs die ongelijkheid eerder dan dat het iets oplost.

En dat praat ik nog niet over de financiële drempel die voor jonge mensen uit gezinnen met lage inkomens net te hoog kan zijn om de stap naar het hoger onderwijs te zetten. We houden de vinger aan de pols van het nieuwe studievoorschot-stelsel. Na een jaar kan je nog geen definitieve conclusies trekken, maar de eerste analyses zijn niet erg hoopgevend, en dat heeft niets te maken met het selectiever worden van het hbo zeg ik tegen de minister, want dat is nauwelijks het geval. Vooral jongeren met laagopgeleide en dus minder verdienende ouders haken af. Als dat structureel wordt, zal Den Haag iets moeten doen, ook als dat geld kost.

Dames en heren,

Een veelkleurige en diverse hogeschool vraagt om extra inspanningen om alle talenten te krijgen, vast te houden en af te leveren. Dat is niet alleen een kwestie van een beter curriculum of van een maatwerkdiploma in het voortgezet onderwijs, maar ook van betere overgangen en van meer maatwerk van onszelf, van de hbo-opleidingen.

Er gebeurt ontzettend veel goeds op alle hogescholen. Ik kan een hele lijst van successen opnoemen en de lof die over het hbo wordt uitgestrooid. Maar er is één ding dat echt niet goed gaat en dat is het studiesucces. Er vallen gewoon teveel studenten uit. Ondanks alle inspanningen van de hogescholen: betere studievoorziening, intensievere begeleiding, betere samenwerking met vooropleidingen. En toch, er vallen gewoon teveel studenten uit.

Sterker nog, het studiesucces valt steeds verder terug. 53% van de studenten die in 2006 gingen studeren behaalde na 5 jaar een diploma. Maar voor de lichting 2010 was dat percentage na 5 jaar onder de 50% gezakt. En als je er goed naar kijkt, dan zie je binnen deze cijfers ook nog grote verschillen tussen groepen studenten. Meer dan 22% van de mbo-ers valt bijvoorbeeld na het eerste jaar uit, dat is ruim 10% hoger dan de uitval van havisten. En na drie jaar is bijna een derde van de mbo-ers uitgevallen.

Het meest dramatisch scoren de jongens van niet-westerse afkomst die via het mbo de sprong naar het hbo waagden.

Dat is dus echt erg! Ik bedoel niet dat de meeste hogescholen hun prestatieafspraken met de minister op dit punt niet halen – de minister snapt wel hoe de hogescholen zich inspannen, dus dat gaat ze niet afstraffen. Ik bedoel wel dat we onderweg talent verliezen, studenten die het niet bolwerken.

Feitelijk zien we ook te vaak dat de gemêleerde klassen van het begin van de hogeschooltijd langzaam ‘verwitten’. Bij de pabo’s is er door de hogere instroomeisen zelfs sprake van een voornamelijk witte start. De pabo-instroom uit het mbo is meer dan gehalveerd en het aantal allochtone studenten uit het mbo en de pabo’s is met meer dan 80% gezakt tot nog maar een schamele 49 studenten in het hele land!

Dat is dus erg. Voor de studenten die niet naar de pabo kunnen maar ook voor de leerlingen op de basisscholen die niet alleen maar witte juffrouwen voor de klas moeten hebben.

Er is dus heel veel te doen om een betere doorstroom voor elkaar te krijgen. Niet de kwaliteitseisen verlagen, dat hoor je wel eens, maar dat is niet de goede weg. Wel keihard doorwerken aan alle maatregelen die de laatste jaren zijn gestart: meer differentiatie, meer maatwerk voor individuele studenten en nog meer investeren in de doorlopende leerlijnen, in de samenwerking met het toeleverend onderwijs.

En onorthodox durven nadenken over nieuwe mogelijkheden. Zoals hier in Rotterdam de opmars van de Associate Degree-opleidingen gestalte kreeg omdat er een eigen gebouw, een eigen pedagogisch klimaat en een eigen trots aan werd verbonden. Onorthodox en het werkt. Wat mij betreft gaan we af van het pad van zekerheden, in het bijzonder bij de overgang van mbo naar hbo, maar ook havo-hbo. Ik weet dat her en der wordt gedacht aan schakeltrajecten, aan een pre-bachelorfase van enige omvang, een half jaar, misschien wel langer, tussen mbo4 en eerste jaar hbo in. Heel vroeger bestond dat ook in de vorm van het Voorbereidend hbo, een tussenjaar. Dat zou enorm kunnen helpen om mbo-ers die het nu in het eerste jaar niet redden, toch over die horde te krijgen. Dat moet minister Bussemaker in het kader van emancipatie en toegankelijkheid toch aanspreken, dus ik zou zeggen: maak hier een speerpunt van in het laatste ministerjaar!

Zo kan je ook denken aan verlenging van de havo-tijd, dat gebeurt op sommige plekken al in combinatie met vmbo-t. Waarom daar niet breder naar kijken? Ook veel havisten sneuvelen op het hbo, soms zijn ze gewoon nog te jong voor het veel zelfstandiger klimaat op hogescholen. En waarom hebben we eigenlijk in Nederland zo ingericht dat de beste leerlingen de langste schooltijd krijgen en de net iets minder of anders getalenteerden een jaartje minder? Wat zou er mis zijn met een 6-jarige havo met meer tijd voor ontwikkeling en een soepele overgang naar het hbo?

Ik pleit voor flexibel denken en uitproberen en als het nodig is, voor aanpassingen in het stelsel. In het belang van jongeren die het talent wèl hebben maar tijd en aandacht nodig hebben om mee te kunnen. En ik zou ook wel een lans willen breken voor een grotere verantwoordelijkheid van de werkgevers om discriminatie op de arbeidsmarkt hard tegen te gaan. U zag net in het filmpje Hanna die last heeft van haar mooie achternaam El Hoessein. Het kost haar en andere allochtone studenten meer moeite om aan stageplekken te komen. Dat is onacceptabel en dat geldt ook voor hun kansen op een baan. Zoals de hogescholen hard werken aan een betere doorstroom in het onderwijs voor iedereen, roep ik de voormannen van VNO-NCW en MKB-Nederland, met de oer-Hollandse namen Hans de Boer en Michaël van Straalen, op om harde afspraken te maken om geen onderscheid te maken op kleur of achternaam. Kom op, werkgevers, dat moet anders!

Dames en heren, tot slot:

De hogeschool van vandaag is geen afgesloten plek waar een leerling naar binnen gaat en er als volleerd student weer naar buiten gaat. Gelukkig niet. De hogeschool, elke hogeschool, is in zichzelf eigenlijk, net als die grote wereldstad Rotterdam, een laboratorium van experiment en ontwikkeling, en van invloeden van buiten af en van binnen uit. Een microsamenleving dus met enorme mogelijkheden voor de talenten van de wereld!

Ik wens iedereen een mooi congres!